Høgni Hoydal
Sirið Stenberg
Beinta Løwe Jacobsen
Hervør Pálsdóttir
Kristina Háfoss
Bjørt Samuelsen
vegna Tjóðveldi

Løgtingið

Uppskot til løgtingslóg um broyting í løgtingslóg um ræði á málum og málsøkjum (At taka løgreglu, ákæruvald og brotsmálaumsorgan undir føroyskt ræði)

Uppskot til

Løgtingslóg um broyting í løgtingslóg um ræði á málum og málsøkjum
(At taka løgreglu, ákæruvald og brotsmálaumsorgan undir føroyskt ræði)

§ 1

Í løgtingslóg nr. 41 frá 10. mai 2006 um ræði á málum og málsøkjum, sum broytt við løgtingslóg nr. 105 frá 12. desember 2006, løgtingslóg nr. 62 frá 7. juni 2007, løgtingslóg nr. 93 frá 22. oktober 2007, løgtingslóg nr. 35 frá 19. mai 2008, løgtingslóg nr. 53 frá 7. juni 2008, løgtingslóg nr. 54 frá 7. juni 2008, løgtingslóg nr. 53 frá 11. mai 2009, løgtingslóg nr. 54 frá 11. mai 2009, løgtingslóg nr. 7 frá 17. februar 2010, løgtingslóg nr. 55 frá 26. mai 2011, løgtingslóg nr. 69 frá 29. mai 2017 og løgtingslóg nr. 151 frá 12. desember 2018 verður § 1, stk. 2, nr. 1 og nr. 11 strikað.

§ 2

Henda løgtingslóg kemur í gildi 1. januar 2022.

Kapittul 1. Almennar viðmerkingar

1.1. Orsakir til uppskotið

Tað hevur alstóran týdning fyri at menna Føroyar sum tjóð og veruligt fólkaræði at taka ábyrgdina av at menna føroyska løgreglu, ákæruvald, brotsmálaumsorgan og rættarskipan undir føroyskt ræði.

Í 2003 vórðu føroysk og donsk embætisfólk liðug at samráðast um, hvussu hesi mál koma undir føroyskt ræði, og hvussu tey kunnu skipast, men avgerðin um at fremja tað hevur ligið á láni síðani.

Talan er um eitt stórt tak. Í fleiri førum hevur verið roynt at fáa eina rættarskipanarnevnd at virka – og hetta arbeiðið eigur at setast í verk aftur sum skjótast.

Í hesum uppskoti verður skotið upp, at løgregla, ákæruvald og brotsmálaumsorgan verða tikin undir føroyskt ræði.

Føroyar eru fult førar við serfrøði at reka og skipa føroyska løgreglu, ákæruvald og brotsmálaumsorgan og at samstarva við myndugleikar og stovnar í øðrum londum og við altjóða stovnar um tey mál og tær reglur, ið tryggja eina dygga føroyska løgreglu, ákæruvald og brotsmálaumsorgan.

Neyðugar tænastur, ið krevjast í torførum kanningararbeiði hjá løgreglu og ákæruvaldi, kunnu keypast uttanlands, og samstørv kunnu skipast, soleiðis sum frágreiðingin leggur upp til.

1.2. Endamálið við uppskotinum

Endamálið við lógaruppskotinum er formliga at taka málsøkini løgregla, ákæruvald og brotsmálaumsorgan undir føroyskt ræði.

Við uppskotinum fáa føroyskir myndugleikar, sambært lóg nr. 79 frá 12. mai 2005 um mál og málsøki føroyskra myndugleika at yvirtaka, lóggávuvaldið og útinnandi valdið á málsøkjunum løgregla, ákæruvald og brotsmálaumsorgan.

Tær lógir, ið eru galdandi á økinum, halda fram, men føroyskir myndugleikar kunnu gera tær broytingar, ið krevjast, við løgtingslóg.

Dagfestingin fyri at fáa málini formliga undir føroyskt ræði er sett til 1. januar 2022, soleiðis at landsstýrið fær rímiligt skotbrá at skipa viðurskiftini.

Fyrimunirnir eru eyðsýndir:

- Ein føroysk løgregla kann skipast, ið ikki leggur seg undir ta sentralisering, sum er farin fram og fer fram í donsku løgregluni, og sum rakar Føroyar í løtuni.

- Føroyska løgreglan kann skipast við at leggja dent á nærleikan hjá løgreglu úti í økjunum – og Tjóðveldi mælir til, at støðir og lokalir leiðarar verða skipað aftur í sýslunum kring landið – í Vágunum, Sandoynni, Eysturoynni og í Norðstreymi.

- Viðvíkjandi brotsmálaumsorgan er eisini stórur tørvur á at skipa eitt veruligt føroyskt fongsulsverk.

Í aðrar mátar stendur verandi lóggáva á økinum við, sbr. § 5 í yvirtøkulógini (lóg nr. 79 frá 12. mai 2005) og sbr. § 13 í heimastýrislógini (Lov nr. 11 frá 31. mars 1948).

Í sambandi við yvirtøkuna verða starvsfólkaviðurskifti viðgjørd sambært lov nr. 528 frá 24. juni 2005 om visse personalemæssige spørgsmål i forbindelse med de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder, og sambært løgtingslóg nr. 81 frá 14. mai 2005 um rættindi løntakaranna í sambandi við, at landsstýrið yvirtekur mál og málsøki frá ríkismyndugleikunum.

1.3. Um týdningin og skipanina sum heild

Týdningarmesta málið fyri einar frælsar Føroyar er at skipa egna rættarskipan, løgreglu, ákæruvald og aðrar tilhoyrandi stovnar, sum kunnu skapa álit á og betra um rættartrygdina.

Samráðingarnar millum donsk og føroysk embætisfólk um hetta vóru lidnar við ársenda 2003. Høvuðstættirnir og aðalmálini í tilmælunum og frágreiðingunum eru hesi:

- Løgregla, ákæruvald, rættarskipan, kriminalforsorg v.m. verða skipað undir føroyskum Løgmálaráði.
- Óheft dómaratilnevningarráð verður sett á stovn.
- Óheftur myndugleiki játtar fría rættarprosess.
- Kærumyndugleiki fyri løgreglu verður skipaður.
- Føroyska rættarskipanin verður skipað í tveimum stigum: Føroya Rættur og Landsrætturin.
- Dómararútbúgving, eftirútbúgving og útbúgvingarleið fyri dómarafulltrúar verður skipað í samstarvi við Fróðskaparsetrið, lærustovnar uttanlands og við skipaðari starvsvenjing í Danmark og øðrum Norðurlondum/grannalondum.
- Tænastur og serfrøði verða keyptar til føroysku rættarskipanina og løgregluna í eini skiftistíð og frameftir í størri kanningar- og brotsmálum.
- Føroyar binda seg til altjóða sáttmálar um rættarsamstarv og revsimál og til altjóða sáttmálar um løgreglusamstarv.
- Fongsulsverk verður skipað í Føroyum.
- Føroyskur landssakførari verður settur á stovn.
- Rættargangslógin fyri Føroyar verður dagførd.

Frágreiðingin viðger gjølla spurningar um gegnisreglur og rættartrygd, ið kunnu skapa álit á føroysku rættarskipanina og stovnar undir henni. Tað er uttan iva hetta, ið flestu føroyingar leggja dent á, tá teir skulu taka støðu til føroyskt sjálvræði.

Eitt av aðalmálunum hjá Tjóðveldi er at bøta um rættartrygdina og tryggja avleiðingar og opinleika hjá øllum myndugleikum í Føroyum.

Eftir okkara tykki er ein høvuðslykil til støðugt at skapa álit á eina føroyska rættarskipan og løgverju, at vit fylgja fremstu altjóða krøvum og lata altjóða stovnar støðugt eftirmeta og gera niðurstøður um rættartrygdina og rættardygdina í Føroyum.

Kapittul 2. Avleiðingarnar av uppskotinum

2.1. Fíggjarligar avleiðingar fyri land og kommunur
Frágreiðingin um at fáa málini á føroyskar hendur er frá 2003, og tískil eru kostnaðarmetingarnar nógv broyttar.

Sambært Ríkisumboðnum vóru útreiðslurnar til hesi málsøki í 2018 tilsamans 104,6 mió. kr. Harav er brotsmálaumsorganin sett til 13 mió. kr.

Men ein føroysk løgregla, ákæruvald og brotsmálaumsorgan eigur at skipast við fleiri lokalum leiðarum, bøttum umstøðum og skal kunna gera íløgur.

Hartil skal eisini skipast fyrisiting í landsstýrinum.

Tískil verður mett, at kostnaðurin fyri landið fer at vera 120 mió. kr. í 2022.

2.2. Umsitingarligar avleiðingar fyri land og kommunur
Fyri landsfyrisitingina verða nýggjar og týdningarmiklar uppgávur at røkja. Fyrisitingin hevði verið best skipað í einum føroyskum løgmálaráði ella innlendismálaráði.

Sambært frágreiðingini frá 2003 skulu skipast tvey til trý størv í landsfyrisitingini til at fyrisita málsøkið. Hesin kostnaður er innroknaður í metingina av samlaða kostnaðinum á 120 mió. kr.

Fyri kommunurnar kann tað hava stóran týdning, at vit aftur skipa løgreglustøðir, har tær í dag eru niðurlagdar.

Mett verður, at lógin í uppskoti ikki hevur aðrar avleiðingar við sær, so sum avleiðingar fyri vinnuna, umhvørvið, serstøk øki í landinum, avleiðingar í mun til altjóða avtalur og reglur, ella sosialar avleiðingar, av tí, at einasta broyting á økinum er, at myndugleikin nú gerst føroyskur.

2.3. Avleiðingar fyri vinnuna
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.4. Avleiðingar fyri umhvørvið
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.5. Avleiðingar fyri serstøk øki í landinum
Uppskotið hevur týdning fyri lokalu nærveruna, um fleiri løgreglustøðir verða skipaðar aftur.

2.6. Avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.7. Millumtjóðasáttmálar á økinum
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar, men Føroyar fara at gera samstarvsavtalur við onnur lond.

2.8. Markaforðingar
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.9. Revsing, útpanting, sektir ella onnur størri inntriv
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.10. Skattir og avgjøld
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.11. Gjøld
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.12. Áleggur lógaruppskotið fólki skyldur?
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.13. Leggur lógaruppskotið heimildir til landsstýrismannin, ein annan enn landsstýrismannin ella til kommunur?
Við yvirtøkuni fær landsstýrismaðurin heimildirnar, sum higartil hava ligið hjá donskum ráðharra.

2.14. Gevur lógaruppskotið almennum myndugleikum atgongd til privata ogn?
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.15. Hevur lógaruppskotið aðrar avleiðingar?
Uppskotið hevur ongar slíkar avleiðingar.

2.16. Talvan: Yvirlit yvir avleiðingarnar av lógaruppskotinum

	Fyri landið ella landsmyndug-leikar	Fyri kommunalar myndugleikar	Fyri pláss ella øki í landinum	Fyri ávísar samfelags-bólkar ella felagsskapir	Fyri vinnuna
Fíggjarligar ella búskaparligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umsitingarligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umhvørvisligar avleiðingar	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Avleiðingar í mun til altjóða avtalur og reglur	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Sosialar avleiðingar			Ja	Nei	

Kapittul 3. Serligar viðmerkingar

Til § 1:
Við hesi grein verður yvirtøkan formliga framd.

Til § 2:
Yvirtøkudagurin er settur til at verða 1. januar 2022, fyri at rúm tíð skal verða hjá føroyskum myndugleikum at fyrireika seg fyrisitingarliga til øll praktisk viðurskifti.

Á Løgtingi, 03. august 2020

Høgni Hoydal	Sirið Stenberg	Beinta Løwe Jacobsen
Hervør Pálsdóttir	Kristina Háfoss	Bjørt Samuelsen

Fylgiskjøl:
Fylgiskjal 1: Frágreiðing frá føroyskum og donskum embætisfólkum frá 2003.